MEJDS. 2021; 11:175.

Published online 2021 Dec. **Original Article**

The Relationship Between Family Structures and Positive Youth Development

*Fayazi G[1], Zadeh Mohammadi A[2], Panaghi L[2]

Author Address
1. MA in Family Therapy Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran;
2. Associate Professor in Family Therapy Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
***Corresponding author's email:** golnar.fayazi@gmail.com

Received: 2018 December 7; **Accepted:** 2019 April 16

Abstract

Background and Objectives: Positive Youth Development (PYD) is a strength–based construct of development that can be defined as engaging in pro–social behaviors and avoiding health–compromising behaviors and future jeopardizing behaviors. Contrary to other views, PYD does not consider adolescence as a turbulent and dangerous stage and should be managed; rather, it addresses this period as the source of fundamental changes and catches for the individual. Instead of focusing on adolescence deficits and the potential for risks and crises, such as stress, anger, etc., PYD focuses on adolescents' strengths and abilities; therefore, considering the large population of adolescents in Iran and the critical role of the family and its structure in preventing crises and the emergence of problems for adolescents, comprehensively examining the family structure and its role in adolescent development is essential. Therefore, this study aimed at investigating the relationship between Family Structures (FSs) and PYD.

Methods: This was a descriptive and correlational study. The statistical population consisted of all students aged 11 to 18 years from sixth to twelfth grades in Tehran City, Iran, in 2016–2017 who were selected using the multistage cluster sampling method (N=300; 137 girls & 163 boys) with a mean±SD age of 15.59±1.67 years. Accordingly, the research objectives and the subjects' expectations were discussed. The questionnaires were administered in a quiet room away from disturbing visual–auditory stimuli in schools and individually by the researcher and a research assistant. The study lasted two months. Research tools included the Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scale (FACES IV; Olson et al., 2006) and Positive Youth Development Scale (PYDS; Geldhof et al., 2014). Research data were analyzed by descriptive statistics (frequency, mean, SD) and inferential statistics (Pearson correlation coefficient & multivariate linear regression analysis) in SPSS at the significance level of 0.05.

Results: The obtained findings suggested a positive and significant relationship between competence with family cohesion (r=0.32, *p*=0.04), flexibility (r=0.33, *p*=0.02), family satisfaction (r=0.21, *p*=0.04), and family communication (r=0.33, *p*=0.03). There was a negative and significant relationship between competence and enmeshed style (r=–0.21, *p*=0.04) and chaotic style (r=–0.22, *p*=0.03). There were positive and significant relationships between connection with family cohesion (r=0.35, *p*=0.03), flexibility (r=0.38, *p*=0.02), family satisfaction (r=0.35, *p*=0.03), and family communication (r=0.33, *p*=0.03). There was a negative and significant relationship between the connection with enmeshed styles (r=–0. 24, *p*=0.04), chaotic (r=–0.19, *p*=0.03) and rigid (r=–0.16, *p*=0.04) aspects. Furthermore, there was a positive and significant relationship between a character with family cohesion (r=0.30, *p*=0.04) and flexibility (r=0.31, *p*=0.04). There were negative and significant relationships between the dimension of character with enmeshed styles (r=–0. 23, *p*=0.04), chaotic (r=–0.23, *p*=0.03), Rigid (r=–0. 19, *p*=0.04) and communication (r=–0.14, *p*=0.04). Moreover, there was a positive and significant relationship between care and family cohesion (r=0.14, *p*=0.04), flexibility (r=0.27, *p*=0.03), and family satisfaction (r=0.26, *p*=0.03). There was a negative and significant relationship between care with enmeshed (r=–0.26, *p*=0.03), chaotic (r=–0.14, *p*=0.04), and relationship (r=–0. 22, *p*=0.04). There was no significant relationship between the confidence dimension in the positive youth development and any family styles. According to the stepwise regression analysis data, among the family styles, two balanced cohesion and chaotic styles, altogether, accounted for 16% of the change in the competence dimension. In sum, balanced flexibility and family satisfaction styles predicted and explained 19% of the variance connection dimension. Family satisfaction and chaos altogether accounted for 13% of the changes in the character dimension, and the family relationship accounted for 7% of the changes in the caring dimension.

Conclusion: The present study findings suggested a significant relationship between FS and PYD. Thus, these findings can effectively design and facilitate studying educational protocols to reduce problems and prevent crises in Iranian adolescents and families.

Keywords: Positive youth development, Family structure, Adolescents.

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1399.0.0.26.5]

[DOI: 10.29252/mejds.0.0.26]

Copyright © 2016, MEJDS. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

مجله مطالعات ناتوانی ۱۴۰۰؛ (۱۱):۱۷۵.

انتشار برخط آذر ۱۴۰۰ مقاله پژوهشی اصیل

بررسی رابطهٔ ساختار خانواده با تکامل مثبت نوجوانان

*گلنار فیاضی[۱]، علی زاده‌محمدی[۲]، لیلی پناغی[۳]

توضیحات نویسندگان

۱. کارشناس ارشد خانواده‌درمانی، دانشگاه شهید بهشتی تهران، تهران، ایران؛

۲. دانشیار گروه مطالعات بنیادی پژوهشکده خانواده، دانشگاه شهید بهشتی تهران، تهران، ایران؛

۳. دانشیار پژوهشکدهٔ خانواده، دانشگاه شهید بهشتی تهران، تهران، ایران.

***رایانامهٔ نویسندهٔ مسئول:** golnar.fayazi@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۶آذر۱۳۹۷؛ **تاریخ پذیرش:** ۲۷فروردین۱۳۹۸

چکیده

زمینه و هدف: تکامل مثبت نوجوانی، سازه‌ای مبتنی‌بر توان‌مندی است که می‌توان آن را به‌عنوان درگیرشدن در رفتارهای اجتماعی مثبت و اجتناب از رفتارهایی تعریف کرد که سلامتی و آیندهٔ فرد را به‌خطر می‌اندازد؛ ازاین‌رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطهٔ ساختار خانواده با تکامل مثبت نوجوانان صورت گرفت.

روش‌بررسی: در قالب پژوهشی توصیفی از نوع همبستگی با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای ۳۰۰ نفر از دانش‌آموزان مدارس شهر تهران در سال تحصیلی ۹۶ـ۱۳۹۵ انتخاب شدند. گردآوری داده‌های پژوهش ازطریق فرم بلند مقیاس تکامل مثبت نوجوانان (گلدهف و همکاران ، ۲۰۱۴) و ویراست چهارم مقیاس ارزشیابی سازش‌پذیری و پیوستگی خانواده (اولسون و همکاران، ۲۰۰۶) انجام پذیرفت. همچنین داده‌های پژوهش از طریق ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون خطی چندمتغیری، با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخهٔ ۲۳ تجزیه‌وتحلیل شدند. سطح معناداری آزمون‌های آماری ۰/۰۵=α تعیین شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد، به‌طورکلی بین ابعاد شایستگی، ارتباط، منش و مراقبت از تکامل مثبت نوجوانی با سبک‌های انسجام متوازن، انعطاف‌پذیری، ارتباط خانواده و رضایت خانواده رابطهٔ مثبت و معنادار مشاهده شد ($p<0/05$) و با سبک‌های گسسته، آشفته، نامنعطف و به‌هم‌تنیده رابطهٔ منفی و معنادار وجود داشت ($p<0/05$). همچنین بین بعد اعتماد از تکامل مثبت نوجوانی با هیچ‌کدام از سبک‌های خانواده رابطهٔ معناداری به‌دست نیامد. از بین سبک‌های خانواده، انسجام متوازن و آشفته درمجموع ۰/۱۶از تغییرات بعد شایستگی، انعطاف‌پذیری متوازن و رضایت خانواده درمجموع ۰/۱۹ از واریانس بعد ارتباط، رضایت خانواده و گسسته درمجموع ۰/۱۳ از تغییرات بعد منش و ارتباط خانواده درمجموع ۰/۰۷ از تغییرپذیری بعد مراقبت را تبیین کرده‌اند.

نتیجه‌گیری: براساس یافته‌های پژوهش حاضر مبنی‌بر اینکه بین ساختار خانواده و تکامل مثبت نوجوانی رابطهٔ معناداری وجود دارد، توجه به یافته‌های این پژوهش می‌تواند در طراحی و امکان‌سنجی پروتکل‌های آموزشی درجهت کاهش مشکلات و جلوگیری از خلق بحران در زندگی نوجوانان ایرانی برای خانواده‌ها مؤثر واقع شود.

کلیدواژه‌ها: تکامل مثبت نوجوانی، ساختار خانواده، نوجوان.

حق انتشار محفوظ است © ۱۳۹۵، مجله مطالعات ناتوانی. این یک مقاله با دسترسی آزاد است که تحت مجوز اختیار_غیرتجاری ۴/۰ بین‌المللی (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.fa) منتشر شده است که به شما اجازه می‌دهد که مواد منتشر شده در این مقاله را با شرط ارجاع مناسب به نسخهٔ اصلی، به‌طور غیرتجاری نسخه‌برداری و توزیع کنید.

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1399.0.0.26.5]

[DOI: 10.29252/mejds.0.0.26]

۱ مقدمه

خانوادهٔ سالم ستون فقرات موفقیت جامعه محسوب می‌شود. خانواده به‌عنوان باسابقه‌ترین نهاد اجتماعی، نقشی اساسی و شگرف در دستاوردهای بشری و شکل‌گیری توان‌مندی‌های فرهنگی و اجتماعی انسان‌ها در طول تاریخ داشته است. نخستین تلاش‌ها برای ورود انسان به دروازهٔ مدنیت و شکل‌گیری فرهنگ از کانون خانواده شروع می‌شود؛ ازاین‌رو خانواده به‌عنوان نهاد اجتماعی مهم، نقشی بزرگ در اجتماعی‌کردن فرزندان، شکل‌گیری و بروز عواطف انسانی، حفظ ارزش‌ها و باورها و به‌طورکلی در سلامت روانی افراد بر عهده دارد (۱). در زمینهٔ اهمیت نهاد خانواده باید گفت که خانواده کانون اصلی حفظ هنجارها، سنت‌ها و ارزش‌های اجتماعی، شالودهٔ استوار پیوندهای اجتماعی و روابط خویشاوندی، کانونی جهت بروز و ظهور عواطف انسانی و مکانی برای پرورش اجتماعی کودکان است. اهمیت خانواده به‌اندازه‌ای است که سلامت و بالندگی هر جامعه وابسته به سلامت و رشد خانواده در آن است. نوجوانی مرحلهٔ عبور از آرامش و سکون دوران کودکی و ورود به دریای مواج و پرتلاطم بزرگسالی است. کیفیت این مرحلهٔ حساس و حیاتی که دروازهٔ ورود به ناشناخته‌ها و کسب هویت و شکل‌گیری بنیان تحول اساسی در فرد است، در کیفیت زندگی انسان حیاتی است و نقشی انکارناپذیر دارد. تعریف دقیق و یکسانی از واژهٔ «نوجوانی» موجود نیست؛ اما سازمان جهانی بهداشت نوجوان را فردی می‌داند که به‌لحاظِ سنّی در دههٔ دوم زندگی خویش بین ۱۰تا۱۹سالگی قرار دارد (۲). این دوره به‌دلیل اینکه سرآغاز تحولات و دگرگونی‌های جسمی و روانی و اجتماعی است، بر عملکرد نوجوان در بزرگسالی تأثیر می‌گذارد و منجربه ایجاد نیازهای متفاوت و مخصوص این گروه سنی خواهد شد که از اهمیت بسیاری برخوردار است و نیاز به توجه بیشتری دارد (۳). ازآنجاکه براساس گزارش سازمان یونیسف در حال حاضر یک‌ونیم‌میلیارد از مردم جهان را افرادی با سنین ۱۲تا۲۴ سال تشکیل می‌دهند و بیشتر این تعداد در جوامع در حال توسعه زندگی می‌کنند، مقوله‌های مرتبط به نوجوانان در این جوامع نیاز به بررسی بیشتری دارد (۴). در ایران نوجوانان بخش چشمگیری از جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند. در این راستا براساس گزارش مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ در آخرین سرشماری در کشور، ۱۱۱۴۷۳۸۱ نفر در دامنهٔ سنی ۱۰تا۱۹ سال قرار دارند (۵).

با پیشرفت روان‌شناسی مثبت‌نگر، متخصصان و صاحب‌نظران در حوزهٔ تحول از نگاه یک‌وجهی و آسیب‌زا به مرحلهٔ نوجوانی پا را فراتر گذاشته‌اند و با دیدی مثبت و سازنده به این مرحلهٔ تحولی بنیادی پرداخته‌اند. تحول مثبت نوجوانی برخلاف دیدگاه‌های دیگر، دورهٔ نوجوانی را مرحله‌ای پرآشوب و خطرزا در نظر نمی‌گیرد و با این دید که این مرحله را باید مدیریت کرد، توجه نمی‌کند؛ بلکه به این دوره به‌عنوان سرچشمهٔ تحول و صیدهای بنیادی برای فرد می‌نگرد (۶).

تکامل مثبت نوجوانی رویکردی جدید در عرصهٔ مطالعات نوجوانی است که متأثر از رویکرد سیستم‌های تحولی است و اعتقاد دارد به‌جای تمرکز بر نقص‌ها و تعارض‌ها در دورهٔ نوجوانی باید بر توانایی تحولی نوجوانان تأکید کرد. رویکرد مذکور بر تغییرپذیری نسبی انسان معتقد است و در این راستا تأکید دارد که این ویژگی حاصل تأثیر دوجانبهٔ روابط فرد در حال تحول با ویژگی‌های زیستی و روان‌شناختی از یک سو و خانواده، فرهنگ، محیط فیزیکی و زیست‌محیطی و دورهٔ تاریخی از سوی دیگر است. درواقع این تعامل‌های مثبت بین فرد و بافتی که در آن زندگی می‌کند، به تحول مثبت ختم می‌شود (۷). برای مفهوم‌سازی تحول مثبت نوجوانی لرنر و همکاران، مدل پنج‌مؤلفه‌ای معروف به «مدل ۵C» را ارائه کردند که شامل شایستگی[1] (مهارت)، اعتماد[2]، ارتباط[3]، منش[4] و مراقبت[5] است (۶). شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی در ارتباط متقابل و کارآمد با بافت و خود فرد کسب می‌شود. فردی که دارای تحول مثبت باشد، دورنما و افق روشنی دربارهٔ آینده خواهد داشت. این امیدواری و دید مثبت باعث می‌شود که فرد در فعالیت‌های تحصیلی و اجتماعی درگیر شده و به کسب موفقیت امیدوار باشد (۸). این افراد در سطح خانواده ــ مدرسه حضور فعال و سازنده‌ای دارند و این مسئله سبب می‌شود کمتر درمعرض رفتارهای آسیب‌زا، ازجمله همراهی با گروه همسالان بزهکار و انجام رفتارهای پرخطر مانند سوءمصرف مواد مخدر و بزهکاری قرار گیرند (۹). خانواده دربرگیرندهٔ پیوندهای ژرف‌تر روانی و اجتماعی است و سلامت آن سلامت همه‌جانبهٔ فرد و جامعه را به‌دنبال دارد و نیز به‌عنوان واحد مهم‌تر اجتماعی ــ عاطفی، در تمامی مراحل رشد افراد نقش مهمی درجهت تأمین نیازهای روانی ایفا می‌کند و درواقع بنیان شخصیت فرد را پی می‌ریزد (۱۰)؛ بنابراین ساختار خانواده از موضوعات مهمی است که باید بررسی دقیق شود. خانواده، نظامی اجتماعی و طبیعی است که افزون‌بر ایجاد فضای مادی و روانی خاص برای اعضای خود، ویژگی‌هایی را نیز دارد. این نظام اجتماعی از مجموعه‌ای از اصول پیروی می‌کند و هر فرد در این سیستم نقشی را بر عهده می‌گیرد. خانواده دارای ساختاری نظام‌مند از قدرت است که به اشکال پیچیده‌ای به‌صورت آشکار و نهان پیام‌ها را می‌رساند و با آموزش روش‌های مذاکره و حل مسئله کمک می‌کند تا اعضا تکالیف مختلف خود را با موفقیت به پایان برسانند (۱۱). در آخرین نسخهٔ مدل چندمختصاتی، اولسون و همکاران، میزان انسجام و انعطاف‌پذیری و ارتباط خانواده را برمبنای دیدگاه اعضا دربارهٔ ارزیابی خانوادهٔ خود، نظامی ساختاریافته درنظر می‌گیرند. ساختار خانواده و چگونگی ایجاد تعاملات بین اعضا به‌شکل درخورتوجهی مرتبط با افرادی است که در درون سیستم زندگی می‌کنند. انسجام به‌معنای پیوندهای عاطفی بین اعضای خانواده درقبال یکدیگر است. شاخص‌های سنجش این بعد شامل پیوند عاطفی[6]، حریم‌ها[7]، اتّحاد[8]،

1. Competence
2. Confidence
3. Connection
4. Character
5. Caring/Compassion
6. Emotional Bonding
7. Bounderies
8. Coalitions

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.23222840.1399.0.0.26.5]
[DOI: 10.29252/mejds.0.0.26]

زمان، فضا، دوستان، تصمیم‌گیری[1] ، علایق و خلاقیت[2] می‌شود. انسجام دارای چهار سطح گسسته[3]، جداشده[4]، متصل[5] و درهم‌تنیده است. درواقع درجات متعادل، جداشده و متصل است که در خانواده‌های سالم دیده می‌شود. بعد دیگر سنجش‌شده از دیدگاه اولسون، انعطاف‌پذیری است. انعطاف‌پذیری روی ثبات درمقابل تغییر تمرکز دارد؛ تغییرپذیری در مدیریت خانواده و نقش‌ها و قوانین رابطه. بحران در زندگی همهٔ خانواده‌ها پیش می‌آید و مقابله با آن به انعطاف‌پذیری خانواده برمی‌گردد. انعطاف‌پذیری همچون انسجام دربردارندهٔ چهار سطح خشک، با ساختار[6] ، انعطاف‌پذیر[7] و هرج‌ومرج‌گونه[8] است که درجات با ساختار و انعطاف‌پذیر کارکرد بهتری دارند و دیگر درجات به‌گونه‌ای افراط‌آمیز تلقی می‌شوند (۱۲،۱۳).

شواهد پژوهشی حاکی‌از آن است که تعارض والد و فرزند با ناسازگاری‌های دورهٔ نوجوانی همچون افسردگی و مشکلات رفتاری در مدرسه و کاهش عملکرد تحصیلی رابطه دارد (۱۴). همچنین روابط مثبت والدین با فرزندان با سطوح ضعیف اضطراب و افسردگی، عزت‌نفس زیاد، وقوع کم سوءاستفاده از مواد و مشکلات رفتاری مرتبط است؛ به‌طوری‌که در این راستا یاکوب در پژوهشی نشان داد که عملکرد و ارتباط والد ـ نوجوان بر عزت‌نفس نوجوان اثر می‌گذارد؛ به‌طوری‌که بین تعارض والد ـ نوجوان و عزت‌نفس نوجوانان رابطهٔ منفی وجود دارد. به‌همین منظور پیش‌بینی می‌شود که ساختار خانواده مستقیماً با نحوهٔ تکامل هر فرد در خانواده، مخصوصاً نوجوان، در رابطه است (۱۵). نظریهٔ تکامل مثبت نوجوان علاوه‌بر خود نوجوان بر رابطهٔ والد ـ فرزند نیز تمرکز می‌کند. در این راستا چاند و همکاران در پژوهشی نشان دادند که والدین می‌توانند با مداخلات مختصر در برنامهٔ ارتقا تکامل مثبت نوجوان، میزان مهارت‌های مختلف تکامل مثبت نوجوانی را در فرزندانشان افزایش دهند (۱۶).

نوجوانان سرمایه‌های انسانی و پرارزش جامعه و امیدهای درخشان برای فرداهای کشور و نیز عامل مهمی در توسعهٔ اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی مملکت به‌شمار می‌روند. همچنین، دیدگاه تکامل مثبت به‌جای تمرکز بر نقصان نوجوانی و احتمال وقوع مخاطرات و بحران‌ها نظیر استرس و خشم و دیگر آشفتگی‌ها بر نقاط مثبت و توانایی‌های نوجوانان تأکید دارد؛ ازاین‌رو باتوجه به جمعیت زیاد نوجوانان در ایران و نظر به نقش مهم خانواده و ساختار آن در پیشگیری از بحران‌ها و به‌وجودآمدن مشکلات برای نوجوانان، باید با دیدی ژرف به ساختار خانواده و نقش آن در تحول نوجوانی پرداخته شود. به‌منظور مداخله‌های مناسب روان‌شناسی و ارائهٔ طرح‌های پیشگیرانه برای مواجهه با بحران نوجوانی و همچنین بهینه‌کردن تأثیر خانواده بر این دورهٔ گذار، شناسایی و مطالعهٔ متغیرهای دخیل از ضرورت ویژه‌ای برخوردار است. درواقع پژوهش حاضر، تمامی ساخت‌های خانوادگی‌ای را مطالعه کرده است که بر ابعاد تکامل مثبت نوجوانی می‌تواند تأثیرگذار باشد که از این جهت ضرورت نظری زیادی دارد و می‌تواند به ایجاد مدل‌های تربیتی و توان‌بخشی مناسب برای نوجوانان ایرانی و خانواده‌های آن‌ها تبدیل شود.

باتوجه به مطالب ذکرشده و اینکه خانواده نخستین و مهم‌ترین نهاد ارتباطی برای نوجوانان به‌شمار می‌آید، استفاده از شیوه‌های تربیتی مناسب و ساختارمند می‌تواند تأثیر درخورتوجهی بر رشد روانی، تعاملات مطلوب والدین با فرزندان، کاهش تعارضات والدین با فرزندان، سازگاری اجتماعی و عملکرد تحصیلی مطلوب داشته باشد. نوجوانان به‌دلیل موقعیت حساس سنی دربرابر محیط نامناسب خانواده و غفلت والدین آسیب‌پذیرتر هستند؛ ازاین‌رو دوران نوجوانی فرصت مناسبی برای ایمن‌سازی نوجوانان درمقابل آسیب‌های احتمالی و رد موفقیت‌آمیز بحران‌های احتمالی و پیشگیری از مشکلات روانی، عاطفی، رفتاری و هیجانی پیش رو است. باتوجه به مشکلات پیش روی نوجوانان ایرانی، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطهٔ ساختار خانواده با تکامل مثبت نوجوانان انجام شد.

۲ روش‌بررسی

این پژوهش از نوع مطالعات توصیفی (همبستگی) بود. جامعهٔ آماری را همهٔ دانش‌آموزان ۱۱تا۱۸ سال پایهٔ ششم تا دوازدهم شهر تهران در سال تحصیلی ۹۶ـ۱۳۹۵ تشکیل دادند که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای ۳۰۰ دانش‌آموز (۱۳۷ دختر و ۱۶۳ پسر) با میانگین سنی و انحراف معیار برابر با ۱/۶۷±۱۵/۵۹ سال انتخاب شدند. پس از انتخاب نمونه و هماهنگی‌های لازم، اهداف پژوهش و وظایف و تعهدات مجریان طرح و انتظارات آن‌ها برای دانش‌آموزان شرکت‌کننده در مطالعه تشریح شد. ملاک‌های اخلاقی نیز در این پژوهش در نظر گرفته شد؛ ازجمله احترام به اصل رازداری شرکت‌کنندگان، به‌طوری‌که آن‌ها برای محرمانه‌بودن، کدگذاری شدند و اسامی آن‌ها حذف شد؛ همچنین ارائهٔ اطلاعات کافی دربارهٔ چگونگی پژوهش به تمامی شرکت‌کنندگان و کسب رضایت کتبی به‌منظور شرکت در پژوهش، نظیر مشارکت آزادانه و تأمین امنیت فیزیکی و روانی آن‌ها صورت گرفت؛ اجرای پرسشنامه‌ها نیز در اتاقی ساکت و به‌دور از محرکات مزاحم دیداری ـ شنیداری در مدارس و به‌صورت انفرادی توسط پژوهشگر و به‌کمک دستیار پژوهشی برای هر شرکت‌کننده انجام پذیرفت. کل دورهٔ زمانی اجرا دو ماه طول کشید.

ابتدا فرم بلند مقیاس تکامل مثبت نوجوانان[9] (۱۷) و در مرحلهٔ آخر ویراست چهارم مقیاس ارزشیابی سازش‌پذیری و پیوستگی خانواده[10] (۱۲) اجرا شد.

در پژوهش حاضر به‌منظور سنجش ساختار خانواده و تکامل مثبت نوجوانی از ابزارهای زیر استفاده شد.

ـ ویراست چهارم مقیاس ارزشیابی سازش‌پذیری و پیوستگی خانواده: این مقیاس توسط اولسون و همکاران در سال ۲۰۰۶ به‌منظور ارزیابی

[1]. Decision-Making
[2]. Recreation
[3]. Disengaged
[4]. Separated
[5]. Connected
[6]. Structured
[7]. Flexibled
[8]. Chaotic
[9]. Positive Youth Development Scale (PYDS)
[10]. Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scale (FACES)-IV

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.23222840.1399.0.0.26.5]
[DOI: 10.29252/mejds.0.0.26]

کنش‌وری خانواده براساس الگوی چندمختصاتی طراحی شد (۱۲). این مقیاس ۶۲ گویه دارد که در طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای از یک (کاملاً مخالفم) تا پنج (کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود و جنبه‌های متوازن (سالم) و نیز جنبه‌های نامتوازن (مشکل‌دار) کارکرد خانواده را می‌سنجد. بیشترین نمره‌ای که فرد می‌تواند کسب کند، ۳۱۰ و کمترین نمره ۶۲ است (۱۲). براساس پژوهش اولسون و همکاران، همسانی درونی این مقیاس با استفاده از آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های انسجام متعادل، گسستگی، درهم‌تنیدگی، انعطاف‌پذیری متعادل، انعطاف‌ناپذیری و آشفتگی به‌ترتیب ۰/۸۹، ۰/۸۷، ۰/۷۷، ۰/۸۴، ۰/۸۲ و ۰/۸۶ گزارش شده است (۱۲). این مقیاس توسط مظاهری و همکاران در جامعهٔ ایران انطباق و هنجاریابی شد و همسانی درونی مقیاس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های انسجام متعادل، انعطاف‌پذیری متعادل، گسستگی، درهم‌تنیدگی، نامنعطف و آشفته به‌ترتیب ۰/۷۴، ۰/۷۱، ۰/۶۰، ۰/۷۰، ۰/۶۰ و ۰/۵۸ به‌دست آمد (۱۸). در پژوهش حاضر نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ اعتبار مقیاس برای خرده‌مقیاس‌های انسجام متعادل ۰/۸۳، انعطاف‌پذیری متعادل ۰/۸۹، گسستگی ۰/۷۴، درهم‌تنیدگی ۰/۸۶، انعطاف‌ناپذیری ۰/۸۴، آشفتگی ۰/۸۳، ارتباط خانواده ۰/۹۰ و رضایت خانواده ۰/۹۲ بود.

ـ فرم بلند مقیاس تکامل مثبت نوجوانان: این مقیاس توسط گلدهف و همکاران در سال ۲۰۱۴ طراحی و تهیه شد. پرسش‌نامه دارای ۸۳ گویه است که پنج خرده‌مقیاس شایستگی، اعتماد، ارتباط، منش و مراقبت را می‌سنجد (۱۷). گلدهف و همکاران با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، اعتبار مقیاس را برای خرده‌مقیاس‌های شایستگی ۰/۸۶، اعتماد ۰/۹۲، ارتباط ۰/۹۲، منش ۰/۹۳ و مراقبت ۰/۸۸ گزارش کردند (۱۷). در ایران ضریب آلفای کرونباخ کل این مقیاس توسط روستایی راد و همکاران برابر با ۰/۸۷ محاسبه شد که نشان از اعتبار مناسب آن است (۱۹). در پژوهش حاضر نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ اعتبار مقیاس برای خرده‌مقیاس‌های شایستگی ۰/۸۳، اعتماد ۰/۸۶، ارتباط ۰/۸۴، منش ۰/۸۱ و مراقبت ۰/۸۷ به‌دست آمد.

داده‌های پژوهش با روش‌های آماری توصیفی (فراوانی و میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی چندمتغیری) و با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخهٔ ۲۳، تجزیه‌وتحلیل شدند. سطح معناداری آزمون‌های آماری α=۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

۳ یافته‌ها

گروه نمونه شامل ۱۶۳ نفر (۵۴/۳۰درصد) پسر و ۱۳۷ نفر (۴۵/۷۰درصد) دختر با میانگین سنی (۱۵/۵۹) سال و انحراف معیار (۱/۶۷) بود. همچنین در متغیر جمعیت‌شناختی پایهٔ تحصیلی، فراوانی بیشتر را مقطع دبیرستان با ۲۰۲ نفر (۶۷/۳درصد) و فراوانی کمتر را مقطع راهنمایی و دبستان با ۴۷ نفر (۱۵/۳۷درصد) به خود اختصاص داد.

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی متغیرهای تکامل مثبت نوجوانی و سبک خانواده

متغیر	زیرمقیاس	میانگین	انحراف معیار
تکامل مثبت	منش	۷۳/۸۸	۱۰/۶۳
	شایستگی	۵۷/۰۹	۹/۶۸
	مراقبت	۲۱/۷۱	۵/۸۰
	ارتباط	۵۱/۲۴	۱۲/۲۰
	اعتماد	۳۴/۳۰	۷/۳۸
سبک‌های خانواده	انسجام متوازن	۲۵/۱۷	۵/۵۰
	انعطاف‌پذیری	۲۴/۴۰	۵/۱۹
	به‌هم‌تنیده	۱۸/۷۸	۵/۱۳
	گسسته	۱۸/۵۹	۴/۳۴
	آشفته	۱۸/۳۲	۵/۲۲
	نامنعطف	۲۱/۰۸	۴/۲۸
	ارتباط خانواده	۳۰/۵۵	۷/۸۴
	رضایت خانواده	۳۳/۴۵	۹/۰۷

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که بین بعد شایستگی با انسجام متوازن (p=۰/۰۴، r=۰/۳۲)، انعطاف‌پذیری (p=۰/۰۲، r=۰/۳۳)، رضایت خانواده (p=۰/۰۴، r=۰/۲۱) و ارتباط خانواده (p=۰/۰۳، r=۰/۳۳) رابطهٔ مثبت و معنادار مشاهده شد؛ اما بین شایستگی با سبک‌های گسسته (p=۰/۰۴، r=ـ۰/۲۱) و آشفته (p=۰/۰۳، r=ـ۰/۲۲) رابطهٔ معکوس و معناداری وجود داشت. همچنین بین بعد ارتباط با انسجام متوازن (p=۰/۰۳، r=۰/۳۵)، انعطاف‌پذیری (p=۰/۰۲، r=۰/۳۸)، رضایت خانواده (p=۰/۰۳، r=۰/۳۵) و ارتباط خانواده (p=۰/۰۳، r=۰/۳۳) رابطهٔ مثبت و معنادار مشاهده شد؛ اما بین بعد ارتباط با سبک‌های گسسته (p=۰/۰۴، r=-۰/۲۴)، آشفته (p=۰/۰۳، r=-۰/۱۹) و نامنعطف (p=۰/۰۴، r=ـ۰/۱۶) رابطهٔ معکوس و معناداری به‌دست آمد. به‌علاوه، بین بعد منش با انسجام متوازن (p=۰/۰۴، r=۰/۳۰) و انعطاف‌پذیری (p=۰/۰۴، r=۰/۳۱) رابطهٔ مثبت و معنادار مشاهده شد؛ اما بین بعد منش با سبک‌های به‌هم‌تنیده

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.23222840.1399.0.0.26.5]
[DOI: 10.29252/mejds.0.0.26]

(p=۰/۰۴، r=-۰/۲۳)، آشفته (p=۰/۰۳، r=-۰/۲۳)، نامنعطف (p=۰/۰۴، r=-۰/۱۹) و ارتباط خانواده (p=۰/۰۴، r=-۰/۱۴) رابطهٔ معکوس و معناداری وجود داشت. افزون بر این، بین بعد مراقبت با انسجام متوازن (p=۰/۰۴، r=۰/۱۴)، انعطاف‌پذیری (p=۰/۰۳، r=۰/۲۷) و رضایت خانواده (p=۰/۰۳، =۰/۲۶) رابطهٔ مثبت و معنادار وجود داشت؛ اما بین بعد مراقبت با سبک‌های به‌هم‌تنیده (p=۰/۰۳، r=-۰/۲۶)، آشفته (p=۰/۰۴، r=-۰/۱۴) و ارتباط خانواده (p=۰/۰۴، r=-۰/۲۲) رابطهٔ معکوس و معناداری به‌دست آمد. همچنین بین بعد اعتماد از تکامل مثبت نوجوانی با هیچ‌کدام از سبک‌های خانواده رابطهٔ معناداری به‌دست نیامد (p>۰/۰۵).

جدول ۲. ضرایب همبستگی پیرسون بین سبک‌های خانواده و تکامل مثبت نوجوانی

	زیرمقیاس	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
۱	انسجام متوازن	۱												
۲	انعطاف‌پذیری	۰/۷۹*	۱											
۳	به‌هم‌تنیده	۰/۲۰*	۰/۱۵*	۱										
۴	گسسته	-۰/۳۵*	-۰/۳۲*	۰/۲۵*	۱									
۵	آشفته	-۰/۲۴*	-۰/۳۵*	۰/۳۹*	۰/۶۸*	۱								
۶	نامنعطف	۰/۳۸*	۰/۴۴*	۰/۵۱*	۰/۰۷	۰/۰۶	۱							
۷	ارتباط خانواده	۰/۷۳*	۰/۷۴*	۰/۰۸	-۰/۴۵*	-۰/۳۵*	۰/۲۹*	۱						
۸	رضایت خانواده	۰/۵۵*	۰/۵۶*	۰/۱۵*	-۰/۳۱*	-۰/۲۲*	۰/۱۷*	۰/۶۱*	۱					
۹	شایستگی	۰/۳۲*	۰/۳۳*	-۰/۰۹	-۰/۲۱*	-۰/۲۲*	۰/۱۱	۰/۳۳*	۰/۲۱*	۱				
۱۰	اعتماد	-۰/۹	-۰/۰۲	۰/۰۱	-۰/۱۰	۰/۰۱	۰/۰۲	-۰/۱۰	-۰/۰۴	-۰/۶	۱			
۱۱	ارتباط	۰/۳۵*	۰/۳۸*	-۰/۱۰	-۰/۲۴*	-۰/۱۹*	-۰/۱۶*	۰/۳۳*	۰/۳۵*	-۰/۲۵*	۰/۲۴*	۱		
۱۲	منش	۰/۳۰*	۰/۳۱*	-۰/۲۳*	۰/۰۲	-۰/۲۳*	-۰/۱۹*	-۰/۱۴*	۰/۲۹*	۰/۳۰*	-۰/۰۷	-۰/۳۶*	۱	
۱۳	مراقبت	۰/۱۴*	۰/۲۷*	-۰/۲۶*	۰/۰۱	-۰/۱۴*	-۰/۰۹	-۰/۲۲*	۰/۲۶*	۰/۱۴*	-۰/۰۵	-۰/۱۰	۰/۲۳*	۱

در ادامه به‌منظور مشخص‌کردن نقش هریک از سبک‌های خانواده در پیش‌بینی ابعاد تکامل مثبت نوجوانی، لازم بود تحلیل رگرسیون به‌کار رود. برای استفاده از مدل رگرسیون، لازم است که ابتدا پیش‌فرض‌های آن آزمون شود. بدین‌منظور از آزمون دوربین واتسون[1] برای ارزیابی استقلال خطاها و از آزمون Z کلموگروف‌اسمیرنوف برای بررسی نرمال‌بودن توزیع داده‌ها استفاده شد. در پیش‌بینی تکامل مثبت نوجوانی از روی سبک‌های خانواده، آمارهٔ آزمون دوربین واتسون (۱/۹۴) و آزمون کلموگروف‌اسمیرنوف (p>۰/۰۵) نشان‌دهندهٔ استقلال خطاها و نرمال‌بودن توزیع نمرات بود.

در ادامه به‌منظور مشخص‌کردن نقش هریک از سبک‌های خانواده در پیش‌بینی و تبیین واریانس ابعاد تکامل مثبت نوجوانی، از رگرسیون چندگانه استفاده شد که نتایج به‌دست‌آمده در جدول ۳ گزارش شده است.

جدول ۳. خلاصهٔ مدل پیش‌بینی ابعاد تکامل مثبت نوجوانی براساس سبک‌های خانواده

متغیر ملاک	مدل	SS	df	MS	F	مقدار احتمال	R	R^2
منش	رگرسیون	۳۵۳۴/۸۹	۲	۱۷۶۷/۴۴	۱۷/۴۶	۰/۰۰۱	۰/۳۶	۰/۱۳
	باقیمانده	۲۳۷۸۳/۰۴	۲۳۵	۱۰۱/۲۰				
	کل	۲۷۳۱۷/۹۳	۲۳۷					
شایستگی	رگرسیون	۱۰۶۸/۲۳	۲	۵۳۴/۱۱	۲۲/۱۱	۰/۰۰۱	۰/۴۰	۰/۱۶
	باقیمانده	۵۷۴۹/۵۷	۲۳۸	۲۴/۱۶				
	کل	۶۸۱۷/۷۹	۲۴۰					
ارتباط	رگرسیون	۶۶۴۳/۶۷	۲	۳۳۲۱/۸۳	۲۷/۸۱	۰/۰۰۱	۰/۴۳	۰/۱۹
	باقیمانده	۲۸۴۲۴/۳۵	۲۳۸	۱۱۹/۴۳				
	کل	۳۵۰۶۸/۰۲	۲۴۰					
مراقبت	رگرسیون	۶۴/۵۹	۱	۶۴/۵۹	۱۹/۹۳	۰/۰۰۱	۰/۲۷	۰/۰۷
	باقیمانده	۷۹۳/۸۵	۲۴۵	۳/۲۴				
	کل	۸۵۸/۴۴	۲۴۶					

براساس جدول ۳ در ارتباط با متغیر ملاک منش، متغیرهای پیش‌بین درمجموع دو گام، ۰/۱۳ از واریانس و تغییرپذیری منش را تبیین می‌کند. برای متغیر شایستگی، در دو گام درمجموع ۰/۱۶ از واریانس متغیر شایستگی تبیین می‌شود. برای متغیر ارتباط نیز در دو گام

[1]. Durbin-Watson

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.23222840.1399.0.0.26.5]
[DOI: 10.29252/mejds.0.0.26]

درمجموع ۰/۱۹ از واریانس تبیین می‌شود. درنهایت برای مراقبت در یک‌گام ۰/۰۷ از واریانس توسط متغیرهای پیش‌بین تبیین می‌شود. به‌منظور نشان‌دادن نقش هریک از مؤلفه‌های سبک خانواده در پیش‌بینی واریانس ابعاد تکامل مثبت نوجوانی از ضرایب استاندارد رگرسیونی (Beta) استفاده شد که خلاصهٔ نتایج مربوط به این مدل رگرسیونی در جدول ۴ گزارش شده و نقش هریک از مؤلفه‌ها به‌صورت جداگانه نشان داده شده است.

جدول ۴. نتایج حاصل از برازش مدل رگرسیون چندگانهٔ ابعاد تکامل مثبت نوجوانی براساس سبک‌های خانواده

ابعاد تکامل مثبت	گام‌ها	پیش‌بین	ضریب B	خطای معیار	ضریب استانداردشده	مقدار t	مقدار احتمال
منش	I	رضایت خانواده	۰/۳۹	۰/۰۷	۰/۳۲	۵/۲۲	۰/۰۰۱
	II	رضایت خانواده	۰/۳۱	۰/۰۸	۰/۲۷	۴/۰۳	۰/۰۰۱
		گسسته	ـ ۰/۳۵۶	۰/۱۳	ـ ۰/۱۷	ـ ۲/۶۵	۰/۰۰۱
شایستگی	I	انسجام متوازن	۰/۳۵	۰/۰۶	۰/۳۶	۶/۰۱	۰/۰۰۱
	II	انسجام متوازن	۰/۳۱	۰/۰۶	۰/۳۲	۵/۱۳	۰/۰۰۱
		آشفته	ـ ۰/۱۸	۰/۰۷	ـ ۰/۱۷	ـ ۲/۶۸	۰/۰۰۱
ارتباط	I	انعطاف‌پذیری متوازن	ـ ۰/۹۴	۰/۱۴	ـ ۰/۴۱	ـ ۶/۸۷	۰/۰۰۱
	II	انعطاف‌پذیری متوازن	ـ ۰/۶۸	۰/۱۷	ـ ۰/۲۹	ـ ۴/۰۷	۰/۰۰۱
		رضایت خانواده	ـ ۰/۲۶	۰/۱۰	ـ ۰/۱۹	ـ ۲/۶۸	۰/۰۰۱
مراقبت	I	ارتباط خانواده	۰/۰۷	۰/۰۱	۰/۲۷	۴/۴۶	۰/۰۰۱

درمجموع نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل رگرسیون چندگانه در جدول ۴ حاکی‌از آن بود که از بین سبک‌های خانواده، رضایت خانواده و سبک گسسته درمجموع ۰/۱۳ از تغییرات بعد منش، انسجام متوازن و آشفته درمجموع ۰/۱۶ از تغییرات بعد شایستگی، سبک‌های انعطاف‌پذیری متوازن و رضایت خانواده درمجموع ۰/۱۹ از واریانس بعد ارتباط و ارتباط خانواده درمجموع ۰/۰۷ از تغییرپذیری بعد مراقبت را تبیین می‌کنند.

۴ بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطهٔ ساختار خانواده با تکامل مثبت نوجوانان صورت گرفت. نتایج حاصل از تجزیه‌وتحلیل یافته‌های پژوهش نشان داد که به‌طورکلی، بین ابعاد شایستگی، ارتباط، منش و مراقبت از تکامل مثبت نوجوانی با سبک‌های انسجام متوازن، انعطاف‌پذیری، ارتباط خانواده و رضایت خانواده رابطهٔ مثبت و معنادار و با سبک‌های گسسته، آشفته و نامنعطف و به‌هم‌تنیده رابطهٔ منفی و معنادار وجود داشت. همچنین بین بعد اعتماد از تکامل مثبت نوجوانی با هیچ‌کدام از سبک‌های خانواده رابطهٔ معناداری به‌دست نیامد.

در تبیین این یافته می‌توان چنین عنوان کرد که ساختار خانواده می‌تواند با فراهم‌کردن فضای عاطفی مثبت و رضایت از زندگی زمینه‌ساز رشد مثبت و تضمین‌کنندهٔ سلامت روان نوجوانان شود. هرچه فضای عاطفی و مدیریتی خانواده بهتر باشد و نقش‌ها تداخلی با یکدیگر نداشته باشند و اعضای خانواده در مواقع خطر و بحران از پشتوانه و دلگرمی لازم برخوردار باشند به همان نسبت عملکرد و کارکرد اعضای خانواده ازجمله نوجوانان در مدرسه و فعالیت‌های تحصیلی، روابط با همسالان، دوست‌یابی، مسئولیت‌پذیری و حل مسئله بیشتر خواهد شد. درواقع مستندات پژوهشی نشانگر این است که رضایت از زندگی و خودباوری و داشتن مهارت لازم می‌تواند بستر مناسبی برای داشتن روابط مثبت و سازنده با همسالان، پذیرش و داشتن نقش در بین همسالان، پیشرفت در مهارت‌های تحصیلی، کاهش رفتارهای پرخطر و بزهکارانه، تاب‌آوری شناختی‌ـ‌رفتاری، شکل‌گیری هویت پایدار و ایجاد روابط مثبت و پایدار بین نوجوانان و والدین آن‌ها شود (۲۰،۲۱). از سوی دیگر هرچقدر فضایی که نوجوان در آن رشد پیدا می‌کند ساختارمند و از انعطاف لازم برخوردار باشد، به‌تبع آن رضایت از زندگی و کسب مهارت‌های لازم در نوجوان رشد می‌یابد که این مسئله می‌تواند به‌عنوان عاملی محافظت‌کننده و پیشگیرانه دربرابر عوامل خطرزا و نیز اختلال‌های خلقی در نوجوانان عمل کند (۲۲). همچنین هرچه سبک خانواده دارای انسجام و انعطاف لازم و ارتباط بین اعضا مبتنی‌بر پذیرش و احترام متقابل باشد به همان نسبت رضایت تک‌تک اعضای خانواده جلب خواهد شد. نتیجه و برآیند این فضا می‌تواند سبب یادگیری و نهادینه‌شدن روابط مثبت و سازنده در بین تک‌تک اعضای خانواده ازجمله نوجوانان شود و برعکس؛ به هر میزان که جو خانواده تعادل لازم را نداشته باشد و گفت‌وگو و فضای بحث و تبادل نظر و اندیشه در بین اعضا امری غریب و نامأنوس به‌حساب آید، نوجوانان نیز به‌عنوان افرادی که از لحاظ تحولی در مرحلهٔ حساس و حیاتی قرار دارند، از این جو متشنج آسیب‌های جدی می‌بینند. از سوی دیگر، محیط خانواده تأثیرات ژرف و انکارناپذیری بر نهادینه‌کردن هنجارها و ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی در نوجوانان دارد. درواقع، احترام به هنجارهای اجتماعی و فرهنگی، دراختیارداشتن استانداردهای لازم برای رفتارهای درست و حس درست و اشتباه (اخلاق) و درستی و صداقت چیزهایی هستند که در درجهٔ نخست پایه و اساس ایجاد آن در بسترهای خانواده شکل خواهد گرفت. شخصیتی که در تکامل مثبت مدنظر است، دارای اخلاقی مطابق با وجدان و هنجارهای اجتماع است؛ شخصیتی که به این هنجارها و ارزش‌ها احترام می‌گذارد و در پایبندی فرد به عمل براساس این هنجارها متعهد و مسئولیت‌پذیر است (۲۳). درواقع هرچه انسجام

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.23222840.1399.0.0.26.5]
[DOI: 10.29252/mejds.0.0.26]

ساختار خانواده بیشتر باشد، به همان نسبت نوجوانان درقبال رعایت هنجارهای اجتماعی و فرهنگی حساس بوده و آن‌ها را رعایت خواهند کرد.

همچنین در تبیین این یافتهٔ پژوهش حاضر می‌توان چنین بیان کرد که هرچه ساختار خانواده منسجم و دموکراسی و مسئولیت‌پذیری اعضا زیاد باشد، به‌تبع آن توجه به مفاهیم ژرف و ارزش‌مند ازجمله نوع‌دوستی، همدردی، همدلی، درک دیدگاه دیگران و کمک در بین اعضا بیشتر خواهد بود. نوجوانان وقتی در چنین فضایی پرورش یابند، بدون‌شک این فضایل در تار و پود وجودشان تنیده خواهد شد و همچون درختی زیبا و بارور سایه و میوهٔ خود را از هیچ رهگذری دریغ نخواهند کرد. درواقع مراقبت به شناخت هیجان‌ها و درک دیدگاه دیگران مربوط است. این عامل پیش‌بین ارتباط بین‌فردی مناسب، کسب تقویت‌های اجتماعی و میان‌فردی، دوست‌یابی و حفظ روابط دوستانه، پذیرش در بین اعضای خانواده و گروه همسالان، شناخت هیجان‌های دیگران و ارائهٔ بهترین پاسخ در موقعیت زمانی و مکانی مناسب است (۲۴).

افزون بر این، نتایج پژوهش حاضر نشان داد که در بین تمامی سبک‌های خانواده فقط دو سبک انسجام متوازن و آشفته توانایی پیش‌بینی و تبیین بعد شایستگی از تکامل مثبت نوجوانی را داشتند. در تبیین این یافته می‌توان چنین عنوان کرد که خانوادهٔ انعطاف‌پذیر به‌مانند جامعه‌ای دموکراتیک است و تمامی افراد خانواده در تصمیم‌گیری‌ها شرکت می‌کنند و همدیگر را مقصر نمی‌دانند و به یکدیگر کمک می‌کنند. در خانوادهٔ منعطف مذاکرات آزاد است و فرزندان نیز نقش فعالی در تصمیم‌گیری خانواده دارند. نقش‌ها تعریف شده‌اند و قوانین نیز باتوجه به موقعیت قابلیت تغییر دارند. رابطه با ساختار نیز به همین منوال است؛ اما نقش‌ها ثابت تعریف می‌شوند؛ ولی در خانواده‌های انعطاف‌ناپذیر، مذاکرات محدود است و ریاست منحصراً در اختیار یک فرد است و کنترل در این خانواده‌ها بسیار زیاد است. در خانواده‌های هرج‌ومرج‌گونه نقش‌ها تعریف‌نشده باقی می‌مانند و بی‌نظمی زیاد دیده می‌شود که خود عاملی برای ایجاد مشکل است. در خانواده‌های انعطاف‌ناپذیر نقش نوجوان بسیار کم‌رنگ می‌شود؛ همچنانکه در خانواده‌های هرج‌ومرج‌گونه فرزندان نقش اصلی خود را نمی‌توانند بیابند. یکی از مباحث اصلی در فرایند تحول، تفرد و استقلال است که می‌تواند منجربه تعارض یا تعامل بین والدین و نوجوان شود. درواقع خانواده‌های با انسجام و انعطاف زیاد توانایی‌های نوجوان خود را بیشتر مدنظر قرار می‌دهند و با تأکید بر جنبه‌های مثبت و سازندهٔ تحولی فرزند خویش باعث شکوفایی و باروری او خواهند شد؛ چیزی که در خانواده‌های با انسجام و انعطاف کم بیشتر به‌دنبال جنبه‌های سیاه و تاریک نوجوان هستند. از سوی دیگر ساختار خانواده با بهزیستی روان‌شناختی و سلامت روان و کیفیت زندگی نوجوانان در ارتباط است. هرچه درک و جهان‌بینی اعضای خانواده بیشتر باشد و خانواده نیازهای روانی و فیزیولوژی نوجوان خود را بشناسد، بدون‌شک نگاه و نگرش آن‌ها به نوجوانشان از دیدی تونلی و کم‌برد به دیدی وسیع و فراگیر خواهد رسید که محصول آن پروراندن توانایی‌های مثبت در نوجوان است. درواقع هرچه انعطاف‌پذیری در بین خانواده و سلسله‌مراتب نقش‌ها بیشتر و روابط بین اعضای خانواده حمایتی و گرم باشد، به همان میزان ارتباط در نوجوان به‌عنوان عضوی در این خانواده بیشتر و سازنده‌تر خواهد شد.

درمجموع نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام نشان داد که از بین سبک‌های خانواده، انسجام متوازن و آشفته توانایی پیش‌بینی بعد شایستگی، سبک‌های انعطاف‌پذیری متوازن و رضایت خانواده توانایی پیش‌بینی بعد ارتباط، رضایت خانواده و سبک گسسته توانایی پیش‌بینی بعد منش و ارتباط خانواده توانایی پیش‌بینی بعد مراقبت را دارند. در تبیین این یافته می‌توان چنین عنوان کرد که رضایت و کیفیت روابط بین اعضای خانواده نقش اساسی و انکارناپذیری در شخصیت، شناسایی حقوق خود و احترام به‌حق دیگران، رعایت قوانین و احترام به رسومات فرهنگی، داشتن مهارت‌های لازم رفتاری و پرهیز از افراط و تفریط در بروز هیجانات، رعایت اصول اخلاقی و راست‌گو و متعهدبودن در نوجوانان دارد. درواقع نوجوان با استفاده از الگوگزینی و یادگیری مشاهده‌ای، الفبای مدنیت و اجتماعی‌بودن را در محیط خانواده می‌آموزد و در صورت درست انتقال‌یافتن مفاهیم می‌تواند در جامعه به‌عنوان فردی مستقل باشد و در عین داشتن استقلال درجهت قراردادهای اجتماعی و رعایت حقوق هم‌نوعان خود قدم بردارد. همچنین ارتباط بین اعضای خانواده و نوع نگاه آن‌ها به مسائل انسان‌شناسی و هم‌نوع‌دوستی می‌تواند این حس را در وجود نوجوانان نهادینه کند و آن‌ها را برای نوع‌دوستی در زندگی آماده نماید. درواقع حس همدلی و همدردی در نوجوانان در گرو اهمیت این مسائل در بین اعضای خانواده است؛ چون نوجوان با الگوقراردادن والدین همدلی و همدردی را با دیگران یاد می‌گیرد و می‌تواند آن را در اجتماع به‌کار ببرد. در این مطالعه، تعداد زیاد گویه‌های پرسش‌نامه‌ها و خودگزارش‌دهی‌بودن آن‌ها بر صحت یافته‌های پژوهش تأثیرگذار است؛ همچنین محدودیت جامعهٔ آماری پژوهش، می‌تواند محدودیت‌هایی را در زمینهٔ تعمیم‌پذیری یافته‌ها به دیگر گروه‌های سنی و پایه‌های تحصیلی ایجاد کند؛ ازاین‌رو در تعمیم یافته‌های این پژوهش به دیگر گروه‌های سنی و قومی و پایه‌های تحصیلی باید احتیاط کرد؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، به نمونه‌هایی از دیگر قشرها و گروه‌های سنی نیز پرداخته شود.

۵ نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر می‌تواند در طراحی و امکان‌سنجی پروتکل‌های آموزشی درجهت کاهش مشکلات و جلوگیری از خلق بحران در زندگی نوجوانان ایرانی برای خانواده‌ها مؤثر واقع شود.

۶ تشکر و قدردانی

پژوهش حاضر برگرفته از پایان‌نامهٔ کارشناسی‌ارشد نویسندهٔ اول مقاله در پژوهشکدهٔ خانواده در دانشگاه شهید بهشتی است؛ ازاین‌رو بر خود لازم می‌دانیم از تمامی دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش حاضر نهایت سپاس و قدردانی را داشته باشیم.

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.23222840.1399.0.0.26.5]
[DOI: 10.29252/mejds.0.0.26]

۷ بیانیه‌ها

تأییدیهٔ اخلاقی و رضایت‌نامه از شرکت‌کنندگان

ملاک‌های اخلاقی در این پژوهش در نظر گرفته شد؛ ازجمله احترام به اصل رازداری شرکت‌کنندگان، به‌طوری‌که آن‌ها برای محرمانه‌بودن، کدگذاری شدند و اسامی آن‌ها حذف شد؛ همچنین ارائهٔ اطلاعات کافی دربارهٔ چگونگی پژوهش به تمامی شرکت کنندگان و کسب رضایت کتبی به‌منظور شرکت در پژوهش، نظیر مشارکت آزادانه و تأمین امنیت فیزیکی و روانی آن‌ها صورت گرفت.

رضایت برای انتشار

این امر غیر قابل اجرا است.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند هیچ‌گونه تعارض منافعی در نگارش و چاپ این پژوهش وجود ندارد.

منابع مالی

این پژوهش، به‌صورت مستقل و بدون حمایت سازمان خاصی انجام شده است.

References

1. Mazaheri A, Sadeghi MA, Heydari M. A comparison of family structure perception and ideal between parents and their young children. Journal of Family Research. 2009;4(16):329–51. [Persian]
2. Spirito A, Esposito-Smythers C, Wolff J, Uhl K. Cognitive-behavioral therapy for adolescent depression and suicidality. Child Adolesc Psychiatr Clin N Am. 2011;20(2):191–204. doi: 10.1016/j.chc.2011.01.012
3. Klein JD, Wilson KM. Delivering quality care: adolescents' discussion of health risks with their providers. J Adolesc Health. 2002;30(3):190–5. doi: 10.1016/s1054-139x(01)00342-1
4. UNICEF. The United Nations convention on the rights of the child [Internet]; 2018. Available from: https://data.unicef.org/topic/adolescents/overview
5. Iran SCo. Statistical Centre of Iran. Tehran: Office of the Head, Public Relations and International Cooperation; 2018.
6. Lerner RM. Promoting positive youth development: theoretical and empirical bases. In: White paper prepared for the workshop on the science of adolescent health and development, national research council/institute of medicine. Washington, DC: National Academies of Science; 2005.
7. Benson PL, Scales PC, Hamilton SF, Sesma A. Positive Youth Development: Theory, Research, and Applications. In: Damon W, Lerner RM, editors. Handbook of Child Psychology. Hoboken, USA: Wiley; 2007.
8. Bowers EP, Geldhof GJ, Schmid KL, Napolitano CM, Minor K, Lerner JV. Relationships with important nonparental adults and positive youth development: An examination of youth self-regulatory strengths as mediators. Research in Human Development. 2012;9(4):298–316. doi: 10.1080/15427609.2012.729911
9. Debnam KJ, Johnson SL, Waasdorp TE, Bradshaw CP. Equity, connection, and engagement in the school context to promote positive youth development. J Res Adolesc. 2014;24(3):447–59. doi: 10.1111/jora.12083
10. Nargiso JE, Becker SJ, Wolff JC, Uhl KM, Simon V, Spirito A, et al. Psychological, peer, and family influences on smoking among an adolescent psychiatric sample. J Subst Abuse Treat. 2012;42(3):310–8. doi: 10.1016/j.jsat.2011.07.010
11. Goldenberg I, Stanton M, Goldenberg H. Family therapy: an overview. 9th edition. Boston, MA: Cengage Learning; 2017.
12. Olson DH, Gorall DM, Tiesel JW. FACES IV. Development and Validation. Unpublished manuscript; 2006
13. Olson DH. Circumplex Model of Marital and Family Systems. Journal of Family Therapy. 2000;22(2):144–67. doi: 10.1111/1467-6427.00144
14. Moretti MM, Peled M. Adolescent-parent attachment: bonds that support healthy development. Paediatr Child Health. 2004;9(8):551-5. doi: 10.1093/pch/9.8.551
15. Yaacob MJB. Parent-adolescent relationships and its association to adolescents' self-esteem. Malays J Med Sci. 2006;13(1):21–4.
16. Chand NL, Farruggia SP, Dittman CK, Chu JTW, Sanders MR. Positive youth development and Teen Triple P: Promoting positive youth development through a brief parenting intervention programme. Youth Studies Australia. 2013;23:29–36.
17. Geldhof GJ, Bowers EP, Boyd MJ, Mueller MK, Napolitano CM, Schmid KL, et al. Creation of short and very short measures of the five cs of positive youth development. J Res Adolesc. 2014;24(1):163–76. doi: 10.1111/jora.12039
18. Mazaheri M, Habibi M, Ashori A. Psychometric properties of persian version of the Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scales (FACES-IV). Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology. 2014;19(4):314–25. [Persian] http://ijpcp.iums.ac.ir/article-1-2092-en.pdf
19. Roustaie Rad S, Zadeh Mohammadie A, habibi M. Relationship between problem behavior, life satisfaction and parent adolescent conflict with positive youth development. Tehran: Shahid Beheshti University; 2016.
20. Shek DTL, Leung H. Positive youth development, life satisfaction, and problem behaviors of adolescents in intact and non-intact families in Hong Kong. Front Pediatr. 2013;1:18. doi: 10.3389/fped.2013.00018
21. Xie X, Zhao F, Xie J, Lei L. Symbolization of mobile phone and life satisfaction among adolescents in rural areas of China: Mediating of school-related relationships. Computers in Human Behavior. 2016;64:694–702. doi: 10.1016/j.chb.2016.07.053
22. Serin NB, Serin O, Özbaş LF. Predicting university students' life satisfaction by their anxiety and depression level. Procedia– Social and Behavioral Sciences. 2010;9:579–82. doi: 10.1016/j.sbspro.2010.12.200
23. Mueller MK, Lewin-Bizan S, Urban JB. Youth activity involvement and positive youth development. Adv Child Dev Behav. 2011;41:231–49. doi: 10.1016/b978-0-12-386492-5.00009-9
24. Colasante T, Zuffianò A, Malti T. Do moral emotions buffer the anger-aggression link in children and adolescents? Journal of Applied Developmental Psychology. 2015;41:1–7. doi: 10.1016/j.appdev.2015.06.001

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-03]
[DOR: 20.1001.1.23222840.1399.0.0.26.5]
[DOI: 10.29252/mejds.0.0.26]